

# 2nd International Forum on Cooperative Law

## Η ΘΕΣΠΙΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΣΠΕ ΩΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Μαρία Μητροσύλη

Αναπλ. Καθηγήτρια Παν/μιου Δυτικής Αττικής

Πρόεδρος Ειδικής Επιτροπής Ελέγχου Προστασίας των  
Δικαιωμάτων των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές

[mariamitrossili@gmail.com](mailto:mariamitrossili@gmail.com)

# ΚοιΣΠΕ

---

Στη χώρα μας, το πέρασμα από το **ιδρυματικό** μοντέλο ψυχιατρικής περίθαλψης τη δεκαετία του 90' στο **κοινωνικό** μοντέλο ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης και ένταξης στην αγορά εργασίας οδήγησε το 1999 στη θέσπιση του Κοινωνικού Συνεταιρισμού Περιορισμένης Ευθύνης (ΚοιΣΠΕ).

## Γιατί αυτή η θεσμική επιλογή;

---

Το ελληνικό κράτος είχε να αντιμετωπίσει την ψυχιατρική μεταρρύθμιση και την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού των ψυχικά ασθενών. Επέλεξε τους ΚοιΣΠΕ για την εφαρμογή μέτρων κοινωνικής πολιτικής ένταξης, όσον αφορά την κάλυψη των κοινωνικών και εργασιακών αναγκών των ψυχικά ασθενών, οι οποίοι εξέρχονταν από τα ψυχιατρεία μετά από μακροχρόνιο εγκλεισμό και έχοντας επίγνωση ότι ο ιδιωτικός τομέας με την κρίση της μισθωτής εργασίας, έβαζε εμπόδια στην απασχόληση.

## Πρόσθετοι λόγοι που συνέβαλαν σε αυτή τη θεσμική επιλογή ήταν :

---

**1.** η ανυπαρξία ενός γενικού νομικού πλαισίου που να ρυθμίζει στο σύνολό του την κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση. Η μόνη σοβαρή πρωτοβουλία μέχρι την ψήφιση του ν. 4430/2016 για τη λήψη σχετικών μέτρων κοινωνικής πολιτικής έλαβε χώρα με τον προϋσχύοντα ν. 4019/2011.

## 2. η σύντομη παράδοση ...

---

Μετά τον Καν. (ΕΟΚ) 815/84, τόσο τα εργαστήρια επαγγελματικής κατάρτισης/εκπαίδευσης όσο και οι αστικοί συνεταιρισμοί ειδικού σκοπού για ψυχικά ασθενείς, που είχαν συσταθεί μεταξύ 1992 και 1999 ως λύση ανάγκης λόγω της δυσκολίας του κράτους να προωθήσει κοινωνικούς συνεταιρισμούς, στόχευαν στην κοινωνική ενσωμάτωση και στην ενεργό συμμετοχή σε οικονομικές δραστηριότητες των ψυχικά ασθενών, δεν μπορούσαν όμως θεσμικά και νομικά να υπηρετήσουν την ψυχιατρική μεταρρύθμιση.

## ΚοιΣΠΕ: Άρθρο 12 ν. 2716/1999

---

- ◉ Έτσι, το Σχέδιο Νόμου για τον ΚοιΣΠΕ ήταν έτοιμο το 1995, αλλά παρέμενε σε αναμονή!
- ◉ Ο ΚοιΣΠΕ θεσπίστηκε και καθιερώθηκε με το άρθρο 12 του ν. 2716/1999 «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας » (Α 96). Στο νόμο αυτό συμπεριλήφθηκαν οι διατάξεις για τη μεταρρύθμιση του Συστήματος ψυχικής υγείας που σε επίπεδο επιχειρησιακό προωθήθηκε από το Εθνικό Σχέδιο Δράσης Ψυχαργώς
- ◉ Σήμερα ο ΚοιΣΠΕ υπάγεται και στο ν. 4430/2016, άρθρο 3 & 14

# άρθρο 3 & 14 ν. 4430/2016

---

Το μεν άρθρο 3β του ν. 4430/2016  
«Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και  
ανάπτυξη των φορέων της και άλλες  
διατάξεις» (Α 38), εντάσσει εννοιολογικά τον  
ΚοιΣΠΕ στους φορείς κοινωνικής και  
αλληλέγγυας οικονομίας

Το δε άρθρο 14 του ν. 4430/2016 θεωρεί τον  
ΚοιΣΠΕ αυτοδικαίως Κοινωνική  
Συνεταιριστική Επιχείρηση Ένταξης

# Ο ΚοιΣΠΕ διέπεται

---

- βασικά από το άρθρο 12 του ν. 2716/1999 «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας» (Α 96) και
- συμπληρωματικά από τις διατάξεις του ν. 1667/1986 (Α 196), το άρθρο 12 του ν. 3842/2010 (Α 58), όπως ισχύει [άρθρο 10ν. 4110/2013] και το ν. 4430/2016.
- Επίσης από το άρθρο 23 του ν. 4488/2017 (Α 137)



# Μορφή νομικού προσώπου

- ◉ Ο ΚοιΣΠΕ έχει τη μορφή νομικού προσώπου του ιδιωτικού δικαίου, συνεταιρισμού, που εντάσσεται στο εμπορικό δίκαιο.
- ◉ Ως εκ τούτου είναι έμπορος εκ του νόμου, γεγονός που διευκολύνει στην πράξη τις συνθήκες α) ανάπτυξης κοινωνικής επιχειρηματικότητας και β) υπέρβασης των αδιέξοδων των συνεργατικών εργοθεραπευτικών ομάδων των ψυχιατρείων ή μονάδων αποκατάστασης στην κοινότητα.

# Νόμιμος σκοπός

- Ο ΚοιΣΠΕ αντανακλά το ιδεώδες της κοινωνικής ένταξης και θεραπείας και σύμφωνα με το νόμο έχει σκοπό «την κοινωνικο-οικονομική ενσωμάτωση και την επαγγελματική ένταξη των ατόμων με σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα και συμβάλλουν στη θεραπεία τους και στην κατά το δυνατόν οικονομική τους αυτάρκεια» (άρθρο 12, ν. 2716/1999).

# Ο διφυής χαρακτήρας του ΚοιΣΠΕ

- Ο ΚοιΣΠΕ φέρει τυπικά και επί της ουσίας τα γνωστά χαρακτηριστικά της κοινωνικής συνεταιριστικής επιχείρησης ένταξης ως προς τη δομή, τα οργανωσιακά και λειτουργικά χαρακτηριστικά του. Ως εκ τούτου, ορθώς υπάγεται και στο ν. 4430/2016) και
- ταυτόχρονα, αποτελεί μονάδα ψυχικής υγείας του Τομέα Ψυχικής Υγείας η οποία έχει θεραπευτικό χαρακτήρα. Θεωρείται μονάδα ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης και κοινωνικής (επαν-)ένταξης (ν. 2716/1999).

## Γνωστά χαρακτηριστικά κοινωνικής συνεταιριστικής επιχείρησης

νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου -  
συνεταιρισμός, εκ του νόμου εμπορική  
ιδιότητα, πολυεταιρική μορφή με ετερογενείς  
εταίρους, αντικείμενο την παραγωγή, την  
προμήθεια ή την παροχή αγαθών και  
υπηρεσιών χάριν του κοινωνικού σκοπού της  
ένταξης, δημοκρατική λήψη αποφάσεων  
(ένας εταίρος/μία ψήφος), εκπροσώπηση  
όλων των κατηγοριών εταίρων στη Διοίκηση  
κ.λπ

# Μέλη του ΚοιΣΠΕ: τρεις κατηγορίες

- ◎ **1<sup>η</sup> με ποσοστό 35%** : φυσικά πρόσωπα, ενήλικες ή ανήλικοι που έχουν συμπληρώσει το 15<sup>ο</sup> έτος της ηλικίας τους και έχουν ανάγκη αποκατάστασης, ανεξάρτητα από τη διαγνωστική κατηγορία, το στάδιο της νόσου και τη διαμονή (εντός οποιασδήποτε ψυχιατρικής μονάδας ή ιδιωτικά) και κατ' εξαίρεση, χωρίς να διαθέτουν την ικανότητα για δικαιοπραξία. Το ποσοστό αυτό θα μπορούσε, κατά τη γνώμη μου, να είναι υψηλότερο, εφόσον οι ΚοιΣΠΕ έχουν θεσμοθετηθεί, κυρίως, χάριν της ένταξης αυτών των ατόμων.

## 2<sup>η</sup> κατηγορία με ποσοστό 45%

- φυσικά πρόσωπα ενήλικες που εργάζονται στο χώρο της ψυχικής υγείας. Ο νόμος επιτρέπει ακόμη και τη συμμετοχή δημοσίων υπαλλήλων ή ειδικοτήτων κλάδου ΕΣΥ. Ο νομοθέτης επιχείρησε αφενός να γίνουν μέλη του ΚοιΣΠΕ εργαζόμενοι από το χώρο της ψυχικής υγείας, που ενεπλάκησαν στο έργο της “ψυχιατρικής μεταρρύθμισης” και αφετέρου συμμετέχοντας σε μια κοινή επιχείρηση, θα μπορούσαν να αποκτήσουν ενδεχομένως κάποιο συμπληρωματικό εισόδημα. Τα μέλη αυτής της κατηγορίας κατέχουν ποσοστό 45% του συνόλου των μελών. Η λογική του νομοθέτη ήταν το ποσοστό της α και β κατηγορίας μελών να έχει τον έλεγχο του ΚοιΣΠΕ, αλλά και να συμβάλλει στην καλή και απρόσκοπτη λειτουργία του. Ωστόσο, το ποσοστό αυτό παραμένει, κατά τη γνώμη μου, υψηλό σε σχέση με την πρώτη κατηγορία

## 3<sup>η</sup> κατηγορία με ποσοστό 20%

- ◉ Δήμοι, κοινότητες και άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, καθώς και άλλα φυσικά πρόσωπα.
- ◉ Προκειμένου για τα **νομικά πρόσωπα**, ο στόχος είναι να δοθεί οικονομική στήριξη στους ΚοιΣΠΕ, δυνατότητα έμπρακτης έκφρασης των αρχών της κοινωνικής αλληλεγγύης, καθώς και της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης, κυρίως για τα νομικά πρόσωπα του ιδιωτικού τομέα.

## 3<sup>η</sup> κατηγορία ...

---

- Προκειμένου για τα **φυσικά πρόσωπα**, αυτά μπορεί να προέρχονται από την τοπική κοινωνία, να βρίσκονται σε μειονεκτική θέση λόγω ανεργίας, μετανάστευσης, χρήσης ουσιών, κ.α.. Πάντως, δεν απαιτείται να έχουν και σοβαρά ψυχιατρικά προβλήματα.



# Η έμφαση στο κοινωνικό και θεραπευτικό

- Ο ΚοιΣΠΕ, ωστόσο, συνιστά έναν ιδιότυπο συνεταιρισμό με περιορισμένη ευθύνη των μελών του που δίνει έμφαση στο κοινωνικό και θεραπευτικό.
- Αυτή η ιδιοτυπία, είτε ενέχει στοιχεία αντινομίας είτε παράδοξου, αποτελεί πλούτο για τα μέλη του ΚοιΣΠΕ (ψυχικά ασθενείς, επαγγελματίες, άλλα άτομα από την κοινότητα, φορείς). Γιατί;

# Η μεν θεραπεία επέρχεται *de surcroit*

Από τη μια μέσω της προσέγγισης της αποκατάστασης, του καλύτερου δυνατού *επιπέδου αυτονομίας στην κοινότητα*, οπότε απαιτείται βελτίωση ατομικών δεξιοτήτων και αλλαγές στο περιβάλλον. Από την άλλη, μέσω της (επαν)ένταξης (πληθυντική έννοια), η οποία στην ψυχική υγεία εκλαμβάνεται ως «η ευκαιρία να οικοδομηθούν οι κοινωνικές σχέσεις, να ξαναχτιστεί μια ταυτότητα και να συνδεθεί πάλι ο διαρρηγμένος κοινωνικός δεσμός και ...». Δημιουργούνται έτσι οι προϋποθέσεις για κάθε πρόσωπο που απειλείται από τον αποκλεισμό, να αναγνωριστεί ταυτόχρονα σαν *υποκείμενο, δρών πρόσωπο και πολίτης*.

# Η δε ένταξη ως πραγμάτωση του κοινωνικού

- Ο ΚοιΣΠΕ, ως κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση ένταξης (άρθρο 14 του ν. 4430/2016), καλείται να πραγματώσει το κοινωνικό μέσω της ένταξης της συγκεκριμένης ευάλωτης κοινωνικής ομάδας: των ψυχικά ασθενών. Αυτός ο φορέας κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας (άρθρο 3β του ν. 4430/2016) αποτελεί πολύτιμο μέτρο κοινωνικής πολιτικής, γιατί αφενός ενσωματώνει αποκλεισμένα και στιγματισμένα πρόσωπα στην αγορά εργασίας, αφετέρου αποτελεί ένα μέσο καταπολέμησης και πρόληψης του κοινωνικού αποκλεισμού. Η ένταξη σε αυτήν την περίπτωση αφορά στην εφαρμογή μιας κοινωνικής πολιτικής προσανατολισμένης τόσο στην ενεργητική ένταξη, όσο και στη διατήρηση μέτρων κοινωνικής προστασίας (μη περικοπή επιδομάτων, συντάξεων κ.λπ, ν. άρθρο 23 του ν. 4488/2017 (Α 137).

# Η ρύθμιση του άρθρου 23 του ν. 4488/2017 (Α 137)

- «1.α. Γενικές και ειδικές διατάξεις που προβλέπουν διακοπή ή περικοπή της σύνταξης αναπηρίας ή της σύνταξης λόγω θανάτου και των προνοιακών ή άλλων επιδομάτων όταν ο δικαιούχος αναλαμβάνει εργασία ή αυτοαπασχολείται, δεν έχουν εφαρμογή στους δικαιούχους που πάσχουν αναπηρίας, η οποία οφείλεται σε ψυχική πάθηση ή νοητική υστέρηση ή συμπαθολογία ψυχικής πάθησης και νοητικής υστέρησης, με ποσοστό 50% και άνω, εφόσον η ανάληψη μισθωτής απασχόλησης ή η αυτοαπασχόληση ενδείκνυται για λόγους ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης και κοινωνικής επανένταξης και η κρίση αυτή πιστοποιείται με γνωμάτευση μονάδας ψυχικής υγείας, η οποία θα ισχύει για τρία (3) έτη, του αντίστοιχου Τομέα Ψυχικής Υγείας, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο ν. 2716/1999». Αυτή η ρύθμιση επιχειρεί να παρέχει ασφάλεια σε πρόσωπα που η κατάσταση της υγείας τους δεν σταθεροποιείται πάντα, αλλά εμφανίζει συχνά διακυμάνσεις και υποτροπές.

# Άλλες Διατάξεις

Στον ΚοιΣΠΕ υπάρχουν και άλλες ενδιαφέρουσες διατάξεις που αντανakλούν την πραγμάτωση του ιδεώδους της θέσπισής του και συντελούν στην εκπλήρωση του νόμιμου σκοπού του. Τέτοιες διατάξεις που δεν εφικτό στο πλαίσιο αυτής της εισήγησης να γίνει αναφορά είναι:

- η επένδυση του κοινωνικού σκοπού,
- η διανομή πλεονάσματος,
- η παραχώρηση της χρήσης υποδομής νπδδ ...

Το δικαίωμα συμμετοχής στις διαδικασίες ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων κ.λπ

# Δεν πρέπει να ξεχνάμε ...

- ◉ ότι οι ψυχικά ασθενείς λόγω των νομικών και κοινωνικών εμποδίων που έχουν τεθεί πλήττονται από την ανεργία, την αστεγία και τη φτώχεια. Ακόμη και όταν εργάζονται λαμβάνουν χαμηλές αμοιβές, έχουν δυσκολίες διατήρησης της θέσης εργασίας τους και υψηλή εξάρτηση από τις κοινωνικές παροχές. Ως πολιτεία και κοινωνία έχουμε υποχρέωση να σεβαστούμε **το δικαίωμα του ατόμου με ψυχική αναπηρία στην εργασία και απασχόληση** (ΟΗΕ, ν. 4074/2012) και να προάγουμε πολιτικές ανάπτυξης των κοινωνικών συνεταιρισμών τους

◉ Ευχαριστώ!